

**Onderzoek uitgevoerd door
Intomart GfK bv
te Hilversum**

in opdracht van

**Sociaal en Cultureel Planbureau
Den Haag**

**Hilversum, januari 2008
SF/JB/13.849**

**VELDWERKVERSLAG
CULTURELE VERANDERINGEN
2006**

De gehele rapportage is openbaar en voor belangstellenden op te vragen bij het Sociaal en Cultureel Planbureau te Den Haag of in te zien bij Dans.

INHOUD

		Pagina
HOOFDSTUK	1	
	INLEIDING	5
•	1.1 Steekproef	7
•	1.2 Selectie binnen een huishouden	12
•	1.3 Responsbevorderende maatregelen	14
•	1.4 Verloop veldwerk	18
•	1.5 Bewerking van de gegevens	21
•	1.6 Tenslotte	22

BIJLAGEN:

- Interviewerinstructies
- Mondelinge vragenlijst + Kaartenboek
- Schriftelijke vragenlijst
- Folder SCP
- Gebruikte brieven

1 Inleiding

In dit veldwerkverslag van het onderzoek Culturele Veranderingen 2006 worden de volgende zaken besproken:

- De steekproef;
- De selectie van respondenten
- Maatregelen om de respons te bevorderen
- Het verloop van het veldwerk
- Bewerking van de gegevens.

Het onderzoek wordt elke twee jaar – vanaf 1998 – uitgevoerd in opdracht van het Sociaal en Cultureel Planbureau te Den Haag. Intomart GfK heeft het onderzoek uitgevoerd in 2004 en 2006.

Het onderzoek Culturele Veranderingen wordt vanaf 1998 op dezelfde wijze uitgevoerd. Hierdoor ontstaat een continu tijdsbeeld over de sociale en culturele participatie, opinies en attitude van de Nederlandse bevolking. De resultaten worden onder andere gepubliceerd in het Sociale Staat van Nederland.

De doelgroep van het onderzoek is de Nederlandssprekende bevolking van 16 jaar en ouder. Voor elk onderzoek wordt een representatieve, landelijk gespreide, steekproef ondervraagd. De interviews worden mondeling afgenummerd. Na het interview moet de respondent zelf een aanvullende vragenlijst invullen.

De basis van de steekproef wordt gevormd door een adressenbestand. Bij elk meewerkend adres werd een procedure uitgevoerd om te bepalen wie in een huishouden moet worden ondervraagd. In bepaalde huishoudens wordt ook een tweede persoon geselecteerd voor een vraaggesprek.

Hieronder volgt een puntsgewijs overzicht van de essentialia van het onderzoek.

- De vragenlijst is – in overleg met het SCP – verzorgd door Remko van den Dool, die ook het veldwerk voorbereidde. Na zijn vertrek bij Intomart GfK was Suzanne Fresco verantwoordelijk voor de uitvoering van het onderzoek. De algehele leiding over het onderzoek lag bij Jan Both;
- Alvorens het veldwerk daadwerkelijk te starten zijn de vragenlijsten – met name de nieuwe vragen – in de onderzoeksruimten van Intomart GfK met behulp van face-to-face interviews getoetst op begrijpelijkheid en invulbaarheid;
- Verantwoordelijk voor de uitvoering van het veldwerk was Marin van Dijk;
- Het veldwerk liep van 4 september 2006 tot 21 januari 2007;
- De gemiddelde duur van de mondelinge vragenlijst bedroeg 64 minuten;
- Het doel van het veldwerk was om een netto steekproef van 2.200 interviews te realiseren, die gezamenlijk 60 procent van het aantal benaderde adressen moest uitmaken;
- Tien procent van het beoogde aantal zouden tweede interviews in het huishouden moeten zijn;
- Er zijn uiteindelijk 1929 huishoudens bereid gevonden deel te nemen aan het onderzoek. Samen met de tweede gesprekken in deze huishoudens zijn 2.087 mondelinge interviews gerealiseerd;
- Van 97 procent van de gerealiseerde mondelinge interviews is ook een volledig ingevulde schriftelijke vragenlijst beschikbaar (2.017). Daarnaast zijn er 37 schriftelijke vragenlijsten ontvangen die niet met het mondelinge deel kunnen worden gekoppeld¹;
- De uiteindelijke respons bedraagt 53% procent op adres-(huishoud)-niveau.

¹ De basis van de koppeling waren vergelijkbare codes op de mondelinge en de schriftelijke vragenlijst.

Een overzicht van alle databestanden van het project Culturele Veranderingen in Nederland is hieronder weergegeven:

Jaar	Aanduiding	Steinmetz-nummer	Leeftijds-grenzen	Steekproef-omvang
1975	Culturele Veranderingen 1975	P0216	16-74 jaar	1.977
1978	Culturele Veranderingen 1978	P0739	16-75 jaar	985
1979	Culturele Veranderingen 1979	P0740	16-74 jaar	2.022
1980	Culturele Veranderingen 1980	P0741	16-74 jaar	2.007
1981	Culturele Veranderingen 1981	P0742	16-74 jaar	2.034
1983	Culturele Veranderingen 1983	P0828	16-74 jaar	1.932
1985	Culturele Veranderingen 1985	P0836	16-74 jaar	1.966
1986	Culturele Veranderingen 1986	P0946	16-80 jaar	2.016
1987	Culturele Veranderingen 1987	P0947	16 jaar	1.990
1988	Culturele Veranderingen 1988	P1018	16 jaar	2.033
1989	Culturele Veranderingen 1989	P1052	16 jaar	2.008
1991	Culturele Veranderingen 1991	P1108	16 jaar	1.926
1992	Culturele Veranderingen 1992	P1152	16 jaar	2.146
1993	Culturele Veranderingen 1993	P1205	16 jaar	1.968
1994	Culturele Veranderingen 1994	P1290	16 jaar	2.066
1995	Culturele Veranderingen 1995	P1291	16 jaar	2.177
1996	Culturele Veranderingen 1996	P1374	16 jaar	2.418
1997	Culturele Veranderingen 1997	P1417	16 jaar	2.267
1998	Culturele Veranderingen 1998	P1451	16 jaar	2.103
2000	Culturele Veranderingen 2000		16 jaar	2.299
2002	Culturele Veranderingen 2002		16 jaar	2.013
2004	Culturele Veranderingen 2004		16 jaar	2.300
2004	CV 2004 achterstandswijken		16 jaar	649
2006	Culturele Veranderingen 2006		16 jaar	2017

1.1 Steekproef

Het uitgangspunt voor de steekproef voor het onderzoek Culturele Veranderingen is een zo goed mogelijke afspiegeling van de Nederlandssprekende bevolking van 16 jaar of ouder.

Bij het streven naar deze doelstelling zijn er twee beperkingen. De eerste beperking is dat er geen volledig steekproefbestand van de Nederlandse bevolking beschikbaar is. De tweede beperking heeft te maken met de gekozen veldwerkmethode (face-to-face). Het is vanwege de reiskosten namelijk erg kostbaar om respondenten voor een vraaggesprek te bezoeken die volledig willekeurig over het land zijn gespreid. Daarom is voor de volgende steekproef-opzet gekozen.

Steekproefbasis: bestand met bestaande adressen in Nederland

Als alternatief voor een gegevensbestand met alle Nederlanders wordt gebruik gemaakt van een bestand met nagenoeg alle bewoonde adressen in Nederland. Uit dit adressenbestand is een adressensteekproef geselecteerd volgens een bepaalde procedure. Daarna is met behulp van een gezinsinventarisatie – aangevuld met een aantal selectieregels – een personensteekproef nagebootst. Deze procedure wordt in de paragraaf 'De selectie van respondenten binnen het huishouden' besproken.

De leverancier van de adressen is Cendris. Cendris kon helaas geen adressen leveren van bewoners die aan hebben gegeven geen directmail te willen ontvangen. Daardoor valt circa een procent van de adressen in Nederland af. De adressen zijn halverwege augustus 2006 geselecteerd.

Op een aantal adressen kunnen meerdere huishoudens wonen. Een steekproef gebaseerd op adressen is dus niet ideaal. Bij meer huishoudens op één adres werd een willekeurige keuze gemaakt², indien geen naam van een huishouden beschikbaar was.

Methode van clustering van de adressen

Om de duur van het veldwerk en om de reiskosten voor interviewers te beperken is gekozen voor clusters van adressen. In totaal zijn voor het onderzoek 430 postcodegebieden, van de 4.000 postcodegebieden in Nederland, volgens een willekeurige procedure geselecteerd³. De wijze waarop de selectie van postcodegebieden plaatsvond wordt hieronder beschreven.

Selectiemethode postcodegebieden

Aan alle 4.000 postcodegebieden is een stedelijkheidsklasse⁴ toegekend. Er zijn vijf stedelijkheidsklassen. Ze geven de mate van stedelijkheid weer van niet stedelijk tot zeer sterk stedelijk. Per stedelijkheidsklasse werden de postcodegebieden gesorteerd naar de omvang van het aantal inwoners van 15 jaar en ouder in de postcodegebieden, van weinig naar veel. Gegevens van het aantal inwoners van 16 jaar en ouder waren niet per postcodegebied beschikbaar, daarom is gekozen voor de meest overeenkomende categorie.

² Volgens keuze van random derde, voor een uitleg zie de paragraaf 'Selectie van respondenten binnen een huishouden'.

³ Uitgaande van netto 2073 huishoudens waren er 430 postcodegebieden nodig om per gebied 5 interviews op adresniveau te realiseren. Bij 60 procent respons moesten hiervoor ongeveer 9 huishoudens per postcodegebied worden benaderd.

⁴ De mate van stedelijkheid van een postcodegebied wordt vastgesteld door het aantal inwoners te delen door de oppervlakte van een postcodegebied (CBS).

Selectie postcodegebieden per stedelijkheidsklasse

Op basis van deze sortering is bij elke postcode een cumulatief aantal inwoners van 15 jaar en ouder vastgelegd. Dus per postcode wordt het aantal inwoners van de voorafgaande postcodes opgeteld. Vervolgens is de stapgrootte per stedelijkheidsklasse berekend door per stedelijkheidsklasse het totaal aantal bewoners te delen door het aantal toegeewezen postcodegebieden van die klasse. Dit getal is de stapgrootte. Door per stedelijkheidsklasse willekeurig een startwaarde te kiezen (kleiner dan de stapgrootte) is de selectie van de postcodegebieden als volgt uitgevoerd:

- Per stedelijkheidsklasse wordt bovenaan in het bestand begonnen (dus met het kleinste aantal inwoners). Het eerste geselecteerde postcodegebied wordt met de startwaarde bepaald. Het is de postcode waarin het cumulatief aantal bewoners van de startwaarde valt. Als de startwaarde bijvoorbeeld 13.000 groot is, de eerste vijf postcodes hebben samen 10.000 inwoners en de zesde 4.000 dan valt de keuze op het zesde postcodegebied want hier valt de 13.000-ste bewoner in;
- De tweede geselecteerde postcode wordt bepaald door bij de startwaarde de stapgrootte op te tellen;
- Voor elke volgende postcodeloselectie wordt steeds de stapgrootte opgeteld net zo lang totdat alle postcodes in de betreffende klasse zijn geselecteerd.

Deze selectieprocedure zorgt ervoor dat ook heel kleine gebieden in de steekproef zijn vertegenwoordigd. Andersom zitten postcodegebieden met veel inwoners met een grote zekerheid in de selectie.

Keuze steekproefomvang

De opdracht voor de interviewers was om de steekproef zo goed mogelijk uit te putten door minstens drie maal aan de deur en viermaal per telefoon contact op te nemen met elk adres dat een uitnodigingsbrief had ontvangen.

Voor de berekening van het aantal benodigde adressen is uitgegaan van een respons van 60%. Daarnaast is er – vanwege ervaringsgegevens – een extra marge aangehouden van ongeveer vijf procent om voor niet bestaande adressen en onbewoonde woningen te kunnen compenseren.

Het aantal ingezette adressen per postcodegebied verschilde naar stedelijkheid omdat verondersteld is dat de respons in de stedelijke gebieden lager zou liggen. Voor sterk stedelijke gebieden is 1,05 keer het gemiddelde genomen en voor zeer sterk stedelijke gebieden 1,15 keer. Naar stedelijkheid is zoveel mogelijk hetzelfde aantal adressen per gebied getrokken. Aangezien het gemiddeld aantal adressen in een klasse per postcode in geen enkel geval precies op het gemiddelde uitkwam varieerde het aantal met één.

In het volgende overzicht zijn een aantal gegevens opgenomen m.b.t. de steekproef, de respons en de verdeling naar stedelijkheid. Vanwege de eventuele tweede gesprekken in een gezin is het gerealiseerde aantal gesprekken ongeveer 10 procent hoger (zie 'Gezinsinventarisatie').

Tabel 1: Steekproefgegevens en respons naar stedelijkheid

	Aantal adressen per postcode	Aantal postcodes	Populatie (%)	Steekproef bruto (%)	Steekproef netto (%)
Steekproef	8,5	430	13.291.500	3.635	1.929
Niet stedelijk	8 soms 9	77	17,9%	17,2%	17.8%
Weinig stedelijk	8 soms 9	83	19,4%	18,5%	19.3%
Matig stedelijk	8 soms 9	84	19,6%	18,8%	20.1%
Sterk stedelijk	8 of 9	104	24,1%	24,3%	23.1%
Zeer sterk stedelijk	9 soms 10	82	19,1%	21,1%	19,7%

Respons op adresniveau⁵

De respons op adresniveau is uitgekomen op 53% procent. De volgende tabel geeft de steekproefverantwoording van de steekproefadressen weer.

Tabel 2: Gedetailleerde responsgegevens op basis van alle ingezette adressen

	Aantal	%
Volledig gesprek	1929	53.1
Onbereikbaar tijdens veldwerkperiode	283	7.8
Afwezig ondanks afspraak	2	0
Afspraak afgebeld	6	0
Niet bestaand adres	77	2.1
Bedrijf of instelling	35	1
Ziek/gehandicapt	94	2.6
Taalproblemen	71	2.0
Afgebroken gesprek	47	1.3
Geen interesse	275	7.6
Onderzoeksmaoe/slechte ervaring	12	0
Geen tijd/gesprek duurt te lang	105	2.9
Geen vertrouwen/te persoonlijk	13	0
Ziet het nut er niet van in	72	2.0
Weigert n.a.v. brief	80	2.2
Weigert zonder meer	367	10.1
Andere redenen	167	4.6
Totaal	3.635	100

⁵ Aangezien de responsgegevens op adresniveau zijn vastgelegd is het niet mogelijk een adequaat responsoverzicht op personenniveau te presenteren.

Onder andere redenen vallen onder andere de volgende redenen:

- Geen tijd wegens verhuizing;
- Geen tijd wegens verbouwing thuis;
- Geen tijd/te druk;
- Respondent is overleden;
- Respondent is met vakantie;
- Onbewoonbaar adres;
- Respondent woont niet op het adres, huidige bewoner wil niet meewerken;
- Geen man of vrouw aanwezig;
- Geen tijd wegens privé/persoonlijke problemen.

De volgende groepen zijn voor de volgende tabel uit de responsbasis weggelaten:

- Bedrijven/instellingen;
- Niet bestaande adressen/niet bewoonde woningen;
- Adressen waar vanwege taalproblemen voor geen van de bewoners een gesprek mogelijk bleek.

Aldus ontstaat het volgende responsoverzicht.

Tabel 3: Geschoonde responsgegevens

	Aantal	%
Volledig gesprek	1929	55.9
Onbereikbaar tijdens veldwerkperiode	283	8.2
Afwezig ondanks afspraak	2	0
Afspraak afgebeld	6	0
Ziek/gehondicapt	94	2.7
Weigeringen allerlei redenen	971	28.1
Andere redenen	167	4.8
Geschoonde steekproef	3452	100

1.2 Selectie binnen een huishouden

Per adres zijn een of twee bewoners geselecteerd ter ondervraging. De regels voor de selectie binnen een adres is conform de eerdere onderzoeken van het SCP naar Culturele Veranderingen.

De informatie over de samenstelling van het gezin werd vastgelegd in instructie. Voordat de interviewers deze gegevens vastlegden konden zij echter al bepalen wie zij moesten interviewen, aantekeningen hierover konden zij maken op de lijst met te bezoeken adressen. Dit voorkwam dat zij aan de deur van een huishouden de laptopcomputer moesten starten of een formulier moesten invullen. De interviewers werden geacht de regels zodanig te kennen dat zij tijdens het contact aan de deur snel konden bepalen wie in het huishouden moest worden ondervraagd. De toepassing van de juiste regels is tijdens het veldwerk intensief gecontroleerd en interviewers met een groot aantal fouten werden daarop aangesproken. Het was ook mogelijk geweest om de regels in de laptopcomputer te programmeren. Daarmee verviel echter de mogelijkheid van een soepel lopend introductiegesprek.

Algemene regels voor de selectie van respondenten in het huishouden

De volgende regels zijn gehanteerd voor interviewers die respondenten in een gezin moeten selecteren:

- De gezinsinventarisatie bepaalt wie in het huishouden wordt ondervraagd en hoeveel interviews in het huishouden plaatsvinden;
- De respondenten moeten Nederlandssprekend en 16 jaar of ouder zijn;
- Als een geselecteerde persoon niet wil meewerken dan kan deze niet worden vervangen door een ander persoon van 16 jaar of ouder in het gezin. Indien volgens de inventarisatie een tweede persoon in aanmerking komt dan wordt deze wel benaderd. Het is dus mogelijk dat de één weigert terwijl een ander wel meewerkt;
- Als de persoon die volgens de inventarisatie ondervraagd moet worden geen Nederlands spreekt, dan mag deze wel worden vervangen door een eventuele andere persoon van 16 jaar of ouder die Nederlands spreekt.

Specifieke regels voor de selectie van respondenten in het huishouden

De in het vervolg besproken regels gelden voor de keuze van specifieke respondenten in een gezin. Belangrijk om te weten is dat alle adressen vooraf in twee groepen zijn verdeeld, de M-groep en de V-groep. In de M-groep wordt de mannelijke hoofdbewoner ondervraagd en in de V-groep de vrouwelijke hoofdbewoner. Alleenstaanden of alleenstaande ouders met alleen jongere kinderen (geen 16+) komen altijd in aanmerking voor een vraaggesprek.

Verder wordt in een gezin wordt onderscheid gemaakt naar hoofdbewoners en derden. *Hoofdbewoners* in een gezin zijn altijd de ouders van kinderen of een samenwonend stel/paar. Het aantal hoofdbewoners in een gezin is één of twee. Verder geldt dat bij twee hoofdbewoners er één man is en één vrouw. De *derden* zijn de kinderen van de hoofdbewoners of niet familieleden/huisgenoten. Ook stellen van gelijk geslacht worden als derden behandeld.

- Voor de *hoofdbewoners* geldt de regel dat de persoon met het geslacht dat vooraf aan het adres is gekoppeld moet worden ondervraagd. Dus voor een adres dat vooraf in de M-groep (mannelijk) is ingedeeld wordt de man van de hoofdbewoners ondervraagd;
- Van de *derden* wordt altijd één persoon ondervraagd. Bij meerdere derden in een huishouden geldt een willekeurige procedure voor de keuze van deze persoon;
- Bestaat bijvoorbeeld een adres uit de M-groep (mannelijk) uit één (vrouwelijk) hoofdbewoner met één of meer kinderen van 16 jaar of ouder, dan wordt de vrouw *niet* ondervraagd maar wel een kind. Was het adres uit de V-groep (vrouwelijk) geweest dan zouden in dit gezin twee personen voor een interview moeten worden benaderd;
- Als een gezin meerdere derden heeft dan gelden specifieke regels om een keuze tussen deze personen te maken (zie volgende paragraaf).

Selectie binnen een huishouden bij meerdere derden

Als in een huishouden meerdere mensen 16 jaar of ouder tot het huishouden behoren en voldoende Nederlands spreken dan gelden speciale regels voor de selectie van één van deze personen voor een interview:

- De 'derden' zijn genummerd op volgorde van leeftijd (oudste als eerste);
- Een willekeurig getal is vastgesteld door bij het laatste cijfer van het respondentnummer 8 op te tellen (ontstaat getal van 8 tot 17);
- Indien het willekeurige getal kleiner of gelijk is aan het aantal mensen op het lijstje dan is die persoon voor een interview geselecteerd waarvan het willekeurige nummer gelijk is aan de rangnummer van het lijstje;
- Indien het willekeurig getal groter is dan het aantal gezinsleden is de genummerde lijst net zo lang doorlopen door na het einde van de lijst weer bij nummer één verder te tellen, totdat het willekeurige getal is bereikt. De persoon die hierbij hoort is ondervraagd.

Tweede gesprekken in een huishouden

Vooraf was aangenomen dat indien iemand in een gezin bereid was gevonden deel te nemen de eventuele tweede persoon vrijwel altijd ook zou meewerken (90% medewerking). Dit was een juiste aanname. In de praktijk hebben er in 1.929 huishoudens, waar een eerste interview is afgenoemt, 158 personen meegewerkt aan een tweede interview. Wat neerkomt op een percentage van 8%.

1.3 Respons bevorderende maatregelen

Om de doelstellingen te halen is voor de start van het onderzoek de wijze en frequentie van benaderen van de adressen uitgewerkt. Ook zijn responsbevorderende maatregelen doorgevoerd. Toen de respons achterbleef zijn halverwege het veldwerk aanvullende maatregelen genomen.

Respons bevorderende maatregelen

De respondenten die meewerkten aan het mondelinge interview en een ingevulde schriftelijke vragenlijst terugstuurden, kregen een beloning in de vorm van een cadeaubon (waarde €15,-, in 2004 € 10,-). De adressen waarvan de naam van de bewoners bekend was, zijn als familie aangeschreven om te voorkomen dat alleen de personen met de uit het telefoonboek bekende voorletters de brief zouden lezen. Samen met de brief was een folder over het onderzoek gevoegd. Om maximaal te profiteren van deze maatregelen werd zo veel mogelijk binnen twee weken na verzending van de brief het eerste contact met de bewoners van een adres gelegd.

De interviewers waren in het bezit van een knipselkrant met krantenartikelen met recente publicaties van het SCP om aan potentiële respondenten te laten zien.

Indien de adressen meerdere keren bezocht waren zonder contact te hebben met de bewoners konden de interviewers het volgende contact telefonisch leggen. Dit uiteraard als het telefoonnummer van het adres beschikbaar was. De interviewers konden ook gebruik maken van niet-thuis kaartjes.

De wijze en frequentie van benaderen van de adressen

Elk adres moest minimaal drie keer worden bezocht, het liefst zo goed mogelijk verspreid naar moment van de dag en binnen de week. Dit om een zo groot mogelijke trefkans te hebben. In de praktijk is overigens het aantal bezoeken voor veel adressen hoger geweest vanwege de tweede veldwerkronde. Van alle contactpogingen is bekend wanneer deze plaatsvonden en wat het resultaat was.

Nadat contact met de bewoners van een adres was gelegd werd een gezinsinventarisatie gemaakt. Deze gezinsinventarisatie kon ook met personen die niet tot de doelgroep behoorden (o.a. kinderen, huishoudelijke hulp) worden uitgevoerd. Mocht er na deze inventarisatie en contacten met huisgenoten nog geen contact met de voor een interview geselecteerde bewoners zijn geweest dan volgden nog enkele pogingen om deze te benaderen. Dit kon eventueel via de telefoon als de interviewers het nummer van de huisgenoten hadden gekregen of als het vooraf al beschikbaar was.

Aanvullende maatregelen tijdens het veldwerk

Vooraf was rekening gehouden dat het veldwerk niet binnen zes weken gerealiseerd zou zijn. Derhalve stond voor de steekproef een tweede ronde van het veldwerk gepland.

De eerste ronde van het veldwerk startte op 4 september en eindigde op 14 oktober. Voor de tweede ronde van het veldwerk werden de volgende adressen geselecteerd:

- Adressen waarvan de bewoners geen enkele keer thuis werden aangetroffen;
- Adressen waar een afspraak met een bewoner was gemaakt;
- Adressen waarvan de bewoners onbereikbaar waren door langdurige afwezigheid;
- Een groot deel van de adressen van bewoners die niet mee wilde werken, de zogenaamde zachte weigeren (de groep die zich telefonisch of met een brief had afgemeld werd uitgesloten).

Vanaf 21 oktober zijn 1.995 adressen opnieuw benaderd. In eerste instantie zou het veldwerk van de tweede ronde tot en met 22 november lopen. In overleg met het SCP is de veldwerktermijn met een week verlengd tot en met 24 december en later tot 31 december. In de praktijk zijn er ook nog wat gesprekken gevoerd in de eerste drie weken van 2007. Dit waren afspraken.

Alle adressen van de tweede ronde hebben een brief gekregen gedrukt op het briefpapier van Intomart GfK. Op de achterkant van de brief was een recent krantenartikel van het SCP afgedrukt. In de brief is melding gemaakt van de hoogte van de vergoeding.

Nadere maatregelen

Na een maand in de tweede ronde leken de getroffen maatregelen niet afdoende om de doelstellingen te halen. Daarom zijn op 9 december aanvullende maatregelen genomen.

- Een verhoging van de vergoeding voor de interviewers voor een geslaagd gesprek (de inspanning werd immers steeds groter om een geslaagd gesprek te realiseren);
- Iedere respondent kreeg een oudejaarslot plus de vergoeding van 15 euro;
- Selectie van succesvolle interviewers;
- Verlenging van het veldwerk tot 31 december (in de praktijk nog drie weken langer). Dit was met name bedoeld om de grote groep adressen waar tot dan toe niemand thuis bleek te zijn nogmaals te bezoeken.

Overzicht verloop veldwerk

Onderstaande tabel laat het aantal contactpogingen op huishoudniveau per fase van het onderzoek zien.

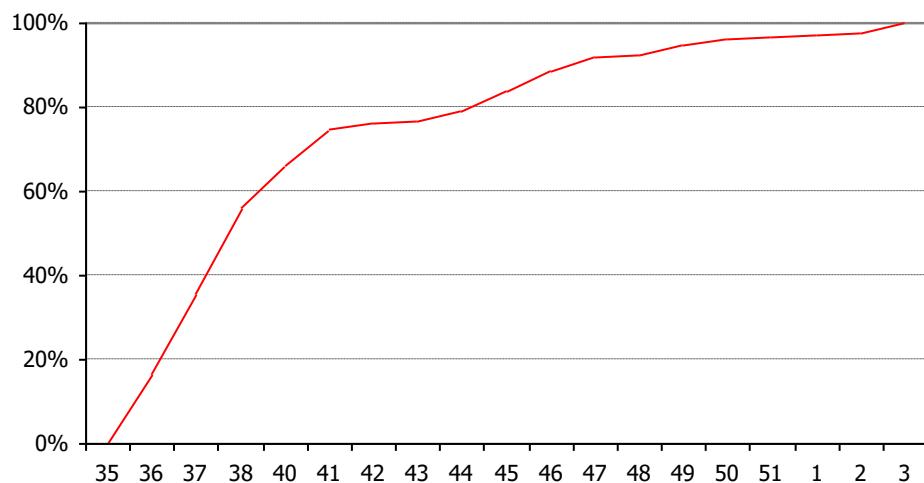
Aantal contact pogingen	Fase 1	Fase 2	Fase 3
	Aantal huishoudens		
1 keer	3635	1995	374
2 keer	2685	1970	182
3 keer	1650	1729	72
4 keer	670	1378	26
5 keer	250	989	7
6 keer	98	630	2
7 keer	42	353	2
8 keer	25	190	1
9 keer	12	122	1
10 keer	12	73	0
11 keer	8	44	0
12 keer	7	30	0

De volgende tabel geeft de gemiddelde respons weer naar benaderingsmoment. Te zien is dat de meeste completes in de avond worden behaald en gedurende de ochtend het laagste percentage.

Benaderingsmoment	%
ochtend	29,5
middag	33,5
avond	37

De volgende grafiek laat het cumulatieve verloop in de tijd van het aantal gerealiseerde mondelinge interviews zien (weergegeven in weeknummers). In totaal zijn 1.929 gesprekken gevoerd voor de steekproef.

Figuur 1: Realisatie respons afgezet tegen weeknummers, weergave met cumulatieve %

De volgende tabel geeft weer hoeveel contacten nodig waren voor een geslaagd gesprek.

Tabel 4: Benodigde inspanning per geslaagd gesprek, weergave in %

	%
Eerste contactpoging	14
Tweede contactpoging	25
Derde contactpoging	17
Vierde contactpoging	10
Vijfde en verdere contactpogingen	34

De volgende tabel laat het aantal contacten zien per onderzoeksfase en eindstatus van het contact.

Tabel 5: Gemiddeld aantal contactpogingen naar eindstatus adres en naar steekproef(fase)

	Volledig gesprek	Niet thuis	Geen interesse
1e ronde	2.60	2.91	2.36
2e ronde	4.84	5.27	4.22
3e ronde na 9 december	1.67	1.88	1.60

In de eerste ronde van het veldwerk zijn alle adressen waarvan de bewoners die niet thuis waren doorgeschoven naar de tweede ronde. De weergegeven gegevens van de tweede ronde zijn overigens inclusief de activiteiten in de eerste ronde.

1.4 Verloop veldwerk

In deze paragraaf worden een aantal zaken met betrekking tot het veldwerk zelf besproken.

Vastleggen van de gegevens

De interviewers hebben alle gegevens van de contactpogingen, de gezinsinventarisatie, de selectie van een respondent in een huishouden en de antwoorden op de vragen van het onderzoek zelf in een laptopcomputer opgeslagen. De vragen van het onderzoek zelf zijn direct ingevoerd in de computer. De andere gegevens zullen vaker eerst op papier zijn genoteerd.

Controle veldwerk

Doordat de beloningen voor de respondenten, na inzending van de schriftelijke vragenlijst, naar deze adressen gestuurd werden, was er een 'natuurlijke' controle. Immers respondenten die hun beloning niet krijgen, gaan daarover bellen. In totaal zijn er twee brieven met cadeaubonnen als onbestelbaar retour gekomen. Dit bleek te wijten aan codeerfouten van de interviewers bij het aangaan van het interview. Men klikte een verkeerd adres aan waar men vervolgens een gesprek afnam. Deze fouten zijn zo veel mogelijk hersteld en bleven in het algemeen beperkt.

Controle met behulp van beschikbare gegevens

Ongeveer twee weken na de start van het veldwerk (eind september) was een eerste gegevensbestand beschikbaar met gegevens zoals de respons, de contactpogingen, de gezinsinventarisatie en de resultaten van het onderzoek zelf. Per interviewer zijn uitdraaien gemaakt naar het aantal fouten die gemaakt zijn bij de selectie van respondenten in een huishouden en het aantal gesprekken dat in een postcodegebied is gerealiseerd. Indien nodig werden de interviewers naar aanleiding van deze gegevens aangesproken.

In de eerste maand kostte het relatief veel tijd voordat van elk adres de (eerste) contactgegevens beschikbaar waren. Dit kwam doordat een aantal interviewers een groot aantal adressen tot zijn of haar beschikking had en door dat niet iedereen even snel de gegevens van hun laptopcomputers doorstuurden naar Intomart GfK.

Het volgende overzicht laat een aantal gegevens zien met betrekking tot de mondelinge interviews.

Tabel 6: Gegevens over het interview en de interviewers

	Gemiddeld aantal adressen	Gemiddeld aantal gesprekken	Aantal interviewers
- Totaal	21.8	11.8	164
- 1e ronde veldwerk	22.7	9.4	160
- 2e ronde veldwerk	14.7	3.9	135
- 3e ronde veldwerk	6.6	1	57

In totaal hebben 164 interviewers aan het onderzoek meegewerkt. In de tweede ronde van het veldwerk hebben minder interviewers meegewerkt. Dit betekent dat de interviewers doorgaans in meer postcodegebieden werkten dan gedurende de eerste ronde. Alle interviewers die aan het onderzoek hebben gewerkt, zijn gecertificeerd. Standaard wordt een deel van de respondenten gebeld met controlevragen over het interview.

Schriftelijke onderzoek

Aan het eind van een mondeling gesprek is een schriftelijke vragenlijst afgegeven. Op elke schriftelijke vragenlijst was een uniek nummer gedrukt. Dit nummer moest worden ingevoerd in de computer. Tevens moest men een volgnummer dat in de laptop werd weergegeven op de af te geven vragenlijst noteren. Hiermee kon er een sluitende koppeling tussen het mondeline gesprek en de schriftelijke vragenlijst worden gemaakt.

In de praktijk bleek de koppeling echter weerbarstig. Met behulp van extra gegevens die op de vragenlijsten werden genoteerd is een groot deel van de twijfel gevallen aan het juiste mondeline interview gekoppeld (bij 37 vragenlijsten lukte het uiteindelijk niet). Van alle geslaagde mondeline gesprekken zijn voor de steekproef 97% procent voorzien van een schriftelijke vragenlijst.

Een mogelijkheid om problemen ten aanzien van de koppeling te verkleinen, zou kunnen zijn dat het nummer van de vragenlijst niet één maar twee maal door de enquêteur moet worden ingevoerd in de computer. Alleen indien beide nummers identiek zijn aan elkaar, is het mogelijk de vragenlijst af te sluiten. Daarbij zou de enquêteur buiten het volgnummer dat in de laptop wordt weergegeven, de postcode en het huisnummer van de respondent kunnen invullen, aangezien dit een uniek kenmerk is. Op het moment dat het volgnummer niet is overgenomen op de vragenlijst, kan er nog altijd gekoppeld worden op basis van postcode en huisnummer.

De gegevens van de schriftelijke vragenlijst zijn handmatig ingevoerd en gecontroleerd op inconsistenties.

De interviewers hadden belang bij het volledig ingevuld en teruggestuurde schriftelijke vragenlijst, omdat zij daarna pas betaald werden voor het interview. Door het werken in postcodegebieden kwam het in de praktijk vaak voor dat de interviewers de schriftelijke vragenlijsten bij de respondenten ophaalden. De interviewers kwamen immers vaak in het gebied.

Speciale gebeurtenissen tijdens het veldwerk

De volgende gebeurtenissen kunnen een rol hebben gespeeld tijdens het veldwerk (4 september 2006 tot 21 januari 2007) van het onderzoek:

- Prinsjesdag op 18 september 2006;
- De Tweede Kamerverkiezingen op 22 november 2006;
- De opkomst en profiling van de PvV (Wilders);
- Het media-optreden van Rita Verdonk naar aanleiding van het fractieleiderschap van de VVD;
- De eerste doden in Uruzgan;
- Het duidelijke herstel van de economie.

1.5 Bewerking van de gegevens

Alle door de interviewers in een computer ingevoerde gegevens zijn gekoppeld aan de gegevens van de schriftelijke vragenlijsten. Aldus ontstaat een bestand met alle steekproefgegevens, de gegevens van de mondelinge gesprekken en de gegevens van de schriftelijke vragenlijst. De naam, de straat en het huisnummer van de respondent zijn niet in het bestand opgenomen. Wel meegenomen is de postcode (inclusief de letters). Het bestand is opgeleverd in Spss-formaat (versie 14).

Het bestand bevat meer dan 500 variabelen. De variabelen zijn als volgt gegroepeerd:

- Algemeen zoals respondentnummers;
- De benaderingspogingen, datum/tijd en status per poging;
- De gezinsinventarisatie;
- Het begin en eind moment van het mondelinge interview;
- De mondelinge vragen (variabelenamen volgens orgaan SCP);
- De controle op de gezinsinventarisatie;
- De schriftelijke vragen (variabelenamen beginnen met de letter V).

De volgende variabelen zijn belangrijk voor een beter begrip van het bestand:

- *Status*: geen deelname adres, gesprek plaatsgevonden, ook vragenlijst ingestuurd;
- *Persnr*: elk adres bestaat uit twee cases/records, in totaal bestaat het bestand uit 12.045 records op basis van 3.635 adressen;
- *Respnr* en *Persnr* vormen samen de variabelen waarmee elke case/record is te herleiden;
- *Vrlnrp* en *volgorde_SPSS*: gebruikt om de data van de schriftelijke vragenlijsten aan die van de mondelinge gesprekken te koppelen.

Bij de 'weet niet' coderingen van variabelen is uitgegaan van de wensen van het SCP. Bij zowel de mondelinge als de schriftelijke vragenlijst is bij vragen die vanwege de routing zijn overgeslagen niets ingevuld (system missing in Spss). Voor de schriftelijke vragenlijst is hiertoe een invoerprogramma gemaakt waar de juiste routings in zijn gezet.

Met dit programma zijn ook onwaarschijnlijke antwoorden opgespoord en gecontroleerd. Indien deze antwoorden echt zijn gegeven, zijn deze in het databestand opgenomen. Bij onwaarschijnlijke antwoorden wordt een signaal afgegeven. Meestal komt dit signaal als een antwoord wordt ingevoerd dat buiten de range van vooraf gedefinieerde antwoorden ligt, in het geval van een getalvraag (bijv. aantal vierkante meter woonkamer) is een vooraf bepaald extreem gehanteerd waarna een waarschuwing bij overschrijding volgde.

Doordat elk adres bestaat uit twee bij elkaar horende regels om rekening te houden met een eventueel tweede gesprek in een huishouden, is het voor tabellen over de steekproefgegevens, de contactpogingen en de gezinsinventarisatie noodzakelijk om een selectie te maken op één van de twee regels (Persnr=1). De genoemde gegevens zitten er namelijk voor elk adres twee keer in. De daadwerkelijke onderzoeksgegevens zijn allen op individueel niveau.

1.6 Tenslotte

Het onderzoek is uitgevoerd door Intomart GfK, dat behoort tot de internationale GfK-groep. Intomart GfK is gecertificeerd door Lloyd's Register Quality Assurance volgens de normen van NEN-EN-ISO 9001. Tevens worden de richtlijnen van de MOA (MarktOnderzoek-Associatie) en ESOMAR (European Society for Opinion and Marketing Research) in acht genomen. Deze richtlijnen zijn bij Intomart GfK op te vragen.

Onderstaand het certificaat welke uitgereikt wordt aan de interviewers door de MarktOnderzoekAssociatie.

BIJLAGEN

Interviewinstructies

**Mondelinge vragenlijst +
Kaartenboek**

Schriftelijke vragenlijst

Folder SCP

Gebruikte brieven